

Apor Péter

Diákélet a kolozsvári konviktusban a XVII. sz. végén

(Részletek Báró Apor Péter *Metamorphosis Transylvaniae* c. munkájából
Öreg diák visszanéz. Szerk. Dr. György Lajos. Kolozsvár. 1926. 79–83.)

Kolozsváratt hét esztendeig iskolában jártam és ott tanoltam ... Addig az míg én Kolozsváratt tanultam, még templomunk sem volt benn Kolosvár városában; az hol most az convictus templom vagyon, ott vala egy ház, az is csak köz rendház vala, abban volt az szent mise; de abba igen kevés ember fért, hanem az szegény catholicusok, ki az ház híjjára ment és az fejit ott ledugta s úgy hallgatta az isteni szolgálatot, némelyek az kapu boltozatja alatt vannak, azoknak ott székek volt, némelyiket némelykor az nap sütötte, némelykor az eső verte az udvaron.

Az szent misemondó háznak az piac felől való résziben volt két bolt két felől, az Torda utca felől való boltot tartották segrestyének; az Farkas utca felől való boltban tartották az egyetmást, mert az kolosmonostori templom egyetmását is ott tartották. Az kőfal felé azon háznak volt keresztül egy bolt, azt chórusnak tarották, az orgona ott volt s ott énekeltének az mesterek, úrfiak és az nemesség fiai, az többi résziben az többi szegény deákság hallgatta az szent misét és praedicációt. Annak az végiben volt egy más bolt, keresztül az is, abban az iskolához való egyetmásikat tartották, azon túl volt egy jókora bolt, azt convictusnak hitták, abban tanoltanak, háltanak privatim az úrfiak, fő és nemesemberek gyermekei. Az előtt volt egy kis tornác, azon ki az utcára egy ajtó, de azt mindenkor zárva tartották. Azon kívül volt egy igen kicsiny bolt, abban lakott az mester, az ki az grammaticát, syntaxist tanította, és ugyanaz viselt gondot az úrfiakra, fő és nemesember gyermekeire, mert az, az aki az kis iskolát tanította, az concictusban hált. Azon túl volt egy bolt, az melyben az iskolák könyveit s némely egyetmásit tartották. Azon kívül volt egy ház, abban lakott az az mester, az ki az rhetoricát és poesist tanította: annak háza előtt volt egy kis fedetlen utca; azon túl az város kőfala felé volt faragott fábul elécsinált fedetlen kert, az mely elkertelte az convictus udvarát az seminárium udvarától; azon kis ajtó volt lakaton, az kin az rhétorok mester által járhasson az deákokhoz. Akkor penig nem hitták az mestereket úgy hogy: rhétorok mestere, syntaxisták mestere, principisták mestere, hanem nagy mester, középső mester, kis mester, s az nagy mester viseli vala gondját az seminarista deákoknak.

Az úrfiaknak, fő és nemesember gyermekinek sem vala szabad az semináriumban menni szabadság nélkül, ellenben az seminarista deákoknak sem az

convictusban. Az seminárium vala egy középszerű bolt, annak az végiben vala egy igen kicsiny bolt, azokban négy-öt rendiben, mind egymás felett, volt az deákok ágyok; volt egy közepin egy hosszú asztal, annál tanoltanak és annál ettenek. De mivel hogy télben mind el nem fértenek azon két kis boltban, egy része az deákoknak járt hálni a városra az szegény catholicusokhoz, de mihelyen reggel csengettek felkelésre, mindjárt az semináriumban feljöttek, s mind addig ott voltak, az míg estve lefeküvésre imádkoztanak, azután mentek az szállásra. Nyárban pedig az seminárium híjában apró cellácskákat fontanak vesszőből, s azokban háltnak. Ezeknek az nagymestern kívül magok közül praefectusok volt, emptorok volt, az ki az alamizsnából gyűlt pénzből húst és egyéb eledelt vásárlott. Volt egy nagy kétfülű fazakok, azt az emptor vitte valamelyik szegény catholicus emberhez az hússal együtt, azt ott megfőzték, az emptor más két deákkal tíz órakor az semináriumban felvitette. Bezzeg nem volt megterítve az asztal, sem szék akkor az asztal körül. Mikor az étekkel elérkeztenek, az emptor az praefectus előtt tálokra kezdette osztani, mert öt-hat asztalra kellett az fazék étket osztani: hogy reá vigyázzon, hogy egyik az másik elől el ne kapja az húst vagy egyéb étket. Az első asztalnál volt első az praefectus, második volt az kántor, harmadik volt az sacristianus, negyedik az emptor, azután az iskolák szerént, az mint hogy az asztalok is az iskolák szerént voltanak, az elsőbkeknek többecs két adtanak. Rendszerint kinek-kinek jó darab kenyeret adtanak: fizetett sütőnéjök volt valamelyik sütőben. Az vacsora olyan volt mint az ebéd. Légelyekben az hátokon hordott vizet az Szamos vizéről, az volt italok ha pénzek nem volt; soha másszor bort nem ittanak, hanem sátoros innepeken, mikor az pátereket megcántálták, akkor adattak az páterek két-három veder bort nékik az cantálásban; az városon ugyan azon időben imittamott kaptanak egy kis bort. Az mely pénzt cántálásokkal s temetésen kaptanak azt el nem volt szabad költeniek, hanem vitték az nagy mesterhez, és mind addig az nagy mesternél állott, az míg nyári dolog bekövetkezett, akkor az nagy mester, kinek-kinek érdeme szerént, az pénzt közöttök felosztotta. Nyári dologra pedig kibocsátották, de rendszerént addig másuvá szabad nem volt menniek dolgozni, az míg az páterek szénáját fel nem takarták és gabonájokat bé nem aratták; de az páterek kész pénzzel jól megfizettenek az deákoknak, s az mellett étellel is ugyan jól tartották, azért is az pátereknek igen jó szívvvel dogoztak. Mikor az páterek dolgát elvégezték, szabad volt másoknak dolgozni, és az mint úgy dologgal kaptak, kivált ki az magát hazul nem segélhetette, azt esztendeig való köntösökre tartották: az mely pénzt pedig irán hogy az nagy mester felosztott, azt rendszerént tartották papirosra s könyvekre. S úgy tanol vala az szegény catholicus deák az míg én Kolosvártt laktam, tudniillik, az 1693 esztendeig egészen.

Által menvén az utcán, az mint most a jesuiták temploma vagyon, azon mindjárt innen Farkas utca felé egy szélében volt az utca felől egy jókora bolt, abban lakott az második páter; annak az végiben volt egy ház, az refectorium, abban ettenek, vacsoráltak; abban két asztal volt, az első asztalnál ettenek az páterek, és nagy s középső mester, s némely úrfiak. Ott rendszerént öt-hat tál éték volt, noha ritkán volt öt, többször hét, borok valamivel több fél ejtelnél: azért az asztalért az úrfiak fizetnek száz magyar forintot. Az ezen asztalnál ülőknek jó reggel is kenyerek vagy sajt valami fölöstököm csak kijárt, úgy hasonlóképpen négy órakor is dél után az osonnya, de akkor bort is adtak, úgy hogy egyszer legalább ki-ki jól ihatott, némelykor kétszer is; ezeknek asztalnál éték után gyümölcsöt is adtak bé.

A második asztalnál volt az fizetés nyolcvan magyar forint: ezeknek rendszerént mindenkor volt négy féle étkek, az éték után ha csak almát vagy diót is adtak, ezeknek borok is kevesebb járt; ezeknek is reggel s négy órakor kenyeret adtak, bort nem adtak. Innepeken, de kivált sátoros innepeken, annyi étkek, borok volt mindenik asztalnál, hogy meg sem ehették s meg sem ihatták, kivált fársáng farkán, de akkor fölöstökömre, osonnyára sült kolbász s azféle mindenkor elég volt mind az két asztalhoz valóknak, az felett annyi Agnus Deit, olvasót, képet s azféle apró szent ajándékokskákat, kivált az convictoroknak (mert az semináristáknak is adtak valamí keveset) annyit adtak az páterek és az mesterek, hogy alig győzték eljátszodni. Akkor kártyával is szabad játszani, de másszor nem: egy szóval mentől nagyobb vigasságot lehetett, azt követték el.

Mikor az mezőre laptázni nem jártanak az convictorok, recreatióra mentek az monostori mostani jesuiták házánál való gyümölcsös szép kertben, ott az pátereknek külön tekéző helyek voltak, az convictoroknak az nagyjának külön, külön az aprájának. Az kertnek az közepén egy szép nagy öreg nyáriház, mikor rendszerént oda mentünk nyárban abban az tornácban ettünk ebédet, vacsorát. Ritka esztendő volt, hogy három nap májusban recreatiót nem adtak: azon három nap azon kertben kün is háltunk; akkor étel ital bővön lévén, vígan voltunk; estve penig tüzes szerszámokat csináltak az akkori fejedelem németjei: még apró réz álgjuk is voltak, az pátereké, azokat rakéták által úgy sütögették ki, azokkal mulatták estve tíz óráig magokat. Ez vala minden tanolásunknak, mind alkalmatosságunknak mind folyása, mind mulatsága hét esztendeig, azt míg Kolozsváratt tanultam.